

Slovanské recepcie díla Rainera Maria Rilka¹

Tematika slovansko-germanistické komparace nemá ve srovnávacím studiu přílišnou tradici. Monografie Petra Kučery k narušení této tradice přispívá a dosvědčuje, že předpokládaná vzájemná uzavřenost obou komponentů ztrácí svou nekompatibilitu. Navazuje tak na přerušenu tradici českého meziválečného germano-slavistického studia. Za metodologickou oporu zvolil autor názory rakouského komparatisty českého původu Petra Zimy a komparatisty italského Armanda Gnischiho. Oba chápou srovnávací literární vědu jako diskurs literatur, při němž nejsou uplatňována nadřazená hlediska „velkých“ národních literatur ani evropocentrická stanoviska.

Rainer Maria Rilke (1875–1926) je nejednoduchou osobností i pro germanistiku. Jeho raná tvorba byla označena za teologii secese, po jejím překonání dospěl k „básním-věcem“, smířlivý hlas hledal v nábožensky orientovaných pocitech, byl ctěn jako prorok, posel z vyššího světa, jeho žalost nad nicotností doby hledala vyrovnání v řádu a moci. Recepcie i interpretace jeho díla v německém prostředí nebyla jednoduchá ani jednoznačná podobně jako inspirace novoromantismem, impresionismem, symbolismem, dekadencí, secesí. V počátečních prózách zřetelně probleskoval naturalismus.

České prostředí i zážitky z dvojí cesty do Ruska podnítily Rilkův vnitřní vztah ke kultuře slovanských národů. Široké kotvení jeho díla dalo P. Kučerovi vítaný námět k tematice monografie. Zmíněné české a ruské inspirační podněty pro Rylkovu tvorbu rozšířil autor monografie na Rylkovy inspirační podněty pro tvorbu českých, slovenských, polských a ruských básníků. U vybraných osobností – v české literatuře jde o J. Vrchlického, O. Březinu, J. Zahradníčka, V. Holana, J. Ortena a J. Skácela, ve slovenské literatuře o I. Kraska, ve zmínkách o M. Šprince, E. B. Lukáče, P. Bunčáka, v polské o B. Leśmiana a T. Misińského, v ruské o M. Cvetajevovou a B. L. Pastěrnaka – nesumuje motivické souvislosti, ale uvažuje například o zmíněných inspiračních

podnětech nebo pronikání rilkovského estetismu, trýzně nevyslovitelnosti, snahu o vyšší sémantickou syntézu. Soustředil se také na reflexi, přemítání, úvahovost. Proto jsou citováni i Rilkeovi soupeřníci z řad impresionistů, symbolistů atd. či jeho vrstevníci, ale také jejich následovníci. Tento postup skrývá úskalí, pokud by se mechanicky hledala pouze motivická souvislost. Autor však se zamýšlí nad dalšími oboustrannými souvislostmi danými například reflexemi, niternými vazbami lidských emocí i intelektu, přírodních jevů...

Lze uvést několik příkladů Kučerova uvažování. Plasticky například črtá české, převážně pražské ovzduší, které bylo pro recepci a počátky Rilkeova díla živnou půdou. V něm se konfrontovala většina uměleckých směrů, s nimiž rezonovala Rilkeova tvorba. Navíc pražská česko-německá konfrontace a distance, vytvářely specifické tvůrčí ovzduší. Například ontologická krize Jaroslava Vrchlického ve druhé polovině osmdesátých let souzní s počátky Rilkeovy tvorby. V počátečních sbírkách odlišného Jana Skácela – *Kolik příležitosti má růže* (1957) a *Co zbylo z anděla* (1960) – se oba základní motivy růže a anděla stávají spojnicí paradoxních souvislostí, ať jde o kontrastní a doplňující se dvojice (krev a voda, černá a bělost, láska a bolest) nebo o tradiční motivy lidové poezie, symbolismu, katolické moderny, poezii všedního dne, neviditelné hodnoty každodennosti...

Slovenský svět se v podobě citátových slov dostává do rané Rilkeovy poezie. Rilkeova reflexivita rezonuje s reflexivitou Katolické moderny nebo slovenského symbolismu (Mikuláš Šprinc), nadrealistů (Pavel Bunčák). Pozici Bolesława Leśmiana v polské literatuře lze srovnávat s pozicí Rilka v německé a Pastěrnaka v ruské literatuře. Leśmian věnoval například pozornost hudebnosti verše. Nezůstal jen u formálních prostředků, jež ji vytvářejí nebo ovlivňují. V úvahách se dostal k niternějšímu pohledu – k jakési neurčitě složce v lidském nitru, která má autonomní postavení. Odtud se dostává k pojetí, v němž hudba je ztotožňována s bytím, jen ona je schopna bytí definovat a chápat jeho složitou členitost. Podobné pojetí se ozývá u Rilka. Uvedeme-li pro další příklad tvorbu Borise Leonidoviče Pastěrnaka, který studoval filozofii i na marburské univerzitě a byl tam zaujat Hermannem Cohenem, pak nelze pominout společný fenomenologický přístup jeho i Rylkův k poznávání, ke složitě zvrstvenému rozvíjení obrazných významů tihnoucích k abstrakci, lyrizující a filozofující zaměření jejich prozaických textů.

Kučerova monografie je originální především ze dvou aspektů – rozšiřuje pole komparatistiky na reflexivní oblasti, pro komparaci volí zdánlivě nekompatibilní složky.

Viktor Viktora, Plzeň

¹ Petr Kučera, *Problémy slovanské recepcie díla Rainera Maria Rilka*. Západočeská univerzita, Plzeň 2014, 196 s., ISBN 978-80-7043-744-5.